

Hva kan en død laks fortelle?

Artic. Utfordringer i et utvidet kulturfelt
Red. Marianne Darlén Solhaugstrand
& Stig Arild Mangschau
Locus Forlag

Marianne Darlén Solhaugstrand var kurator og prosjektleder for kunstarrangementet «Artic Challenge – Site Specific» (ACSS). Arrangementet fant sted på Andørja i Ibestad kommune i Troms.

I 2009 da den lokale idrettsfestivalen «Tour de Andørja» fikk besøk av daværende kulturminister Trond Giske, rådet han dem til å involvere «kunst» i festivalen for dermed å kunne øke sannsynligheten for statlige bevilgninger. Festivalens styreleder kontaktet Marianne Darlén Solhaugstrand for å få råd om innkjøp av et kunstverk som kunne bli festivalens symbol. Solhaugstrand foreslo at idrettsfestivalen heller burde inngå

et samarbeid hvor kunstnere ble invitert til å presentere såkalte stedsspesifikke verk mens festivalen pågikk. Kunstarrangementet var ment å ha fem års varighet, men ble avsluttet etter tre år. En uoverensstemmelse mellom arrangørene av «Tour de Andørja» og kunstnerne Mona Solhaug og Bo Krister Wallström medførte at de to kunstnerne trakk seg, og at hele arrangementet ble avsluttet to år tidligere enn planlagt. Solhaug og Wallström mente at deres performative og relasjonelle verk ble sensurert. Verket ble for problematisk og ubehagelig for lakseoppdrettsnæringen på stedet. Sistnevnte var en av arrangementets sponsorer (hovedsponsor var Sparebank1 Nordnorge – samt flere andre sponsorer, bla. Seawork shipping, som var større enn laksenæringen). Avslutningsvis bar de to kunstnerne med seg en 25 kilo tung «minnestein» opp på den 1000 meter høye Årbostadtinden. På minnesteinens inskripsjon stod det: «Don't mention the salmon». Senere har Solhaug og Wall-

ström satt opp et «Laksespel» i samarbeid med Trine Falch og lokale aktører flere steder rundt i landet. De som deltok på kunstfestivalen «Agalaus» på Voss i mai i år, hadde mulighet til å få spelet med seg der.

Locus forlag gir nå ut boka «Artic. Utfordringer i et utvidet kulturfelt» som tar for seg festivalen som helhet, fra begynnelsen i 2010 og frem til 2012. Til tross for at Mona Solhaugs og Bo Krister Wallströms verk (både det som ble vist og det som ikke ble gjennomført), kanskje er det som blir husket, presenterte arrangementet et program bestående av 13 andre, ulike kunstnere. Deres arbeider er også presentert i boka. Det er lite i boka som minner om at kunsten og kunstverkene har blitt et symbol for idrettsarrangementet slik styrelederen for «Tour de Andørja» ønsket. Boka kan fungere som en lærebok i den forstand at den viser ulike problemstillinger forbundet med det å skulle inkorporere relasjonelle kunstverk i diverse festivaler og arrangementer

som har et publikum som ikke er vant til denne typen kunst, og derfor heller ikke får innfridd sine forventninger om hva kunst skal være. Boka gir et bilde av hvordan kunsten forsøksvis prøver å bli en del av idrettsarrangementets helhet. Päivi Laaskos «Sportsperformance til Ære for Sykler og Fiskerkonger», Kurt Johannesens ulike performancer og muligens Ane Sagatuns «Get over it», er etter bokas billedmateriale å dømme de verkene som griper mest om seg og som ser ut til å ha utfordret festivalens deltakere. Boken innholder i tillegg til Marianne Darlén Solhaugstrands og Stig Arild Mangschaus tekst om *Arctic Challenge Site Specific* også ni interessante tekstbidrag skrevet av ulike aktører innen kunst- og kunstinstitusjoner.

Marianne Darlén Solhaugstrand sier at Kunstfestivalen hele tiden var tenkt som en undersøkelse og en problematisering av den holdningen til kunst som utgår fra den politiske ideen om «det utvidede kulturbegrepet». Å likestille idrett og samtidskunst i samme arrangement ble en måte å sette denne problemstillingen på spissen på. Hun forteller at de ikke visste hva som kom til å skje, men at det ville bli et møte på tvers av til dels motstridende interesser, var åpenbart. Derfor hadde de gjennomgående god dokumentasjon av arrangementet både av skribent og fotografer, og alle kunstnerne som ankom Andørja i idrettseventet ble behørig intervjuet om opplevelsen.

At dette skulle resultere i en publikasjon, var også planlagt fra starten av, men hvilken retning boka skulle få, var åpent. Hadde tingene gått i en annen retning, hvor resultatet for eksempel ville medført en sentral rolle i det internasjonale sykkeløpet *Arctic Race of Norway*, slik først planlagt, så hadde de kanskje hatt andre erfaringer som kunne vært interessante for en publikasjon. De erfaringene de fikk, ble altså styrende for refleksjonene i boka.

– Hvilke signaler mottok dere fra arrangørene av *Tour de Andørja* fra starten av og frem til samarbeidet ble avsluttet? Var det tilløp til konflikter de foregående årene?

– Det spesielle i situasjonen var jo at kunstarrangementet ikke hadde en

forankring i en lokal kunstinstitusjon, men i en idrettsfestival. Dermed var dette misjonering av kunst for nye publikumsgrupper på alle plan. Også i det organisatoriske samarbeidet. Holdningen til kunst i idrettsstyret var naturlig nok at dette var et middel for å oppnå egne mål, men at kunstelementet vokste seg så stort, var nok overraskende for mange, og ble nok også sett på som litt truende for en del.

For noen nøkkelpersoner i idrettsledelsen var satsningen på kunsten strategisk viktig og knyttet til arbeidet med oppstarten av *Arctic Race of Norway*, men for de mange som jobbet på dugnad, var den lokale identiteten til idrettsfestivalen også viktig å bevare. Kunstfestivalen var på sin side økonomisk uavhengig av idrettsfestivalen, og vår forpliktelse var først og fremst overfor undersøkelsen vi ønsket å gjennomføre, og med ønske om å opprettholde en høy kunstfaglig standard til tross for det spesielle samarbeidet. Etterhvert som kunsten både profilerte og endret arrangementet, krevdes det mye smidighet fra alle parter, og forståelse for ulike utgangspunkt og virkelighetsoppfatninger. Det var ikke en enkel prosess, men det var heller ikke en prosess som bar preg av fikserte posisjoner. Jeg kaller det heller en ekstrem formidlingssituasjon.

– Ut fra bokens billedmateriale kan en få inntrykk av at flere av prosjektene skapte engasjement blant lokalbefolkningen, hva er din oppfatning? Var det lokalbefolkningen som var målgruppen for ACSS, eller var det også et publikum utenfra?

– Ja, kunsten greide helt klart å skape et lokalt engasjement i løpet av de tre årene festivalen ble arrangert. Men det avhang veldig av kunstnerens tilnærming. Det er lett å bli låst i en situasjon der kunst blir oppfattet som noe som er ovenifra og ned, hvor det kommer søringer og skal fortelle oss hva de mener vi ikke kan skjønne selv. Det lå i den kuratoriske bestillingen at kunstformidlingen skulle ta form av et møte, og den flate strukturen og den tradisjonen for dugnad som allerede preget idrettsarrangementet, gjorde også sitt til at det ble knyttet tette bånd mellom deltagere fra begge

leire og det lokale publikummet. Det er ganske illustrerende at det andre året vi arrangerte kunstfestivalen, ble bussene som skulle frakte idrettsfolk til fjelløpet fylt opp av kunstinteresserte publikummere. Det var ikke tatt høyde for at det skulle være så mye større interesse enn foregående år. Det måtte settes inn ekstratiltak, og hele arrangementet ble en time forsinket. Når det gjelder publikum utenfra, så hadde vi jo i realiteten flere lag med publikum å forholde oss til. Først det lokale, så kunstpublikummet som leste om arrangementet i kunstoplikasjonene, og sist, men ikke minst, så hadde vi det publikummet som satt i juryene hvor vi søkte tildeling av midler for å sikre neste års kunstarrangement. Alle lag av publikum var på sitt vis like viktige for å kunne drive festivalen. Jeg har forøvrig fått veldig sansen for det sosiologiske perspektivet til Dag Solhjell, som også bidrar med en tekst i boka. Ideen om troverdighet i kunstfeltet som en form for symbolsk kapital som i stor grad dikterer hvem som blir ditt foretrukne publikum, resonerer godt med våre erfaringer. Selv om jeg synes han går vel langt i sitt spissformulerte poeng om at man ved å lage kunst som publikum liker, kan miste sin troverdighet. Uansett er jeg både glad og stolt over at vi klarte å skape en lokal tilknytning. Jeg er selv vokst opp utenfor kulturløypa og vet bedre enn de fleste at det å ikke ha tilgang til kunst i det daglige ikke trenger å bety at du er uimottagelig for kulturopplevelser som ikke trækker opp de samme gamle sporene.

– Hvordan opplevde dere samarbeidet med lokale sponsorer i den tiden arrangementet pågikk? Var dette noe dere forholdt dere til, eller var det *Tour de Andørja* som tok seg av dette?

– Selv om kunsten var med på å tydeliggjøre idrettseventet som arrangement og dermed gjøre det mer interessant for sponsorer, var kunstarrangementet som sådan ikke sponset eller betalt av idretten. Vi hadde finansiering fra Nordnorsk Kunstnersenter som et kunstner-initiert tiltak, formidlingsstøtte fra Kulturrådet og øremerket festivalstøtte fra fylkeskommunen. Disse pengene søkte jeg om til kunsten som egen festival i tett

relasjon til et idrettsarrangement. Vår undersøkelse var likevel sammenvevd med idrettsevenet. Vi delte jo både publikum og dugnadsarbeidere. Mange av disse hadde en tilknytning til de lokale sponsorene på en eller annen måte. At visningen av verkene ble tilpasset og var ment å intervensere i idrettsfestivalens program, gjorde også at flere av kunstuttrykkene kunne ende opp med å finne sted på privat mark. Alt i alt gjorde dette at vi var avhengige av alle involverte. Vi samarbeidet tett med idrettsfestivalens hovedkomite og daglige leder om den praktiske gjennomføringen inne i idrettsarrangementet. Spørsmålet om man kan skape samhold og kritisere på samme tid, er et poeng Boel Christensen Scheel reflekterer rundt i sitt bidrag til boka, og jeg vil si det var en viktig problemstilling i dette samarbeidet og konflikten som etterhvert oppsto. Vi jobbet ut ifra ideen om arrangementet som et offentlig diskursivt rom, men dette viste sin begrensning når kunsten ble for kritisk og for nær. Konflikten som oppsto mellom to av våre inviterte kunstnere og idrettsledelsen, bærer i seg viktige prinsipielle spørsmål om kunstens rett til ytring

også i et utvidet kulturfelt, men samtidig synes jeg det er viktig å presisere at man ikke av den grunn skal antagonisere sponsoren. Det er nettopp de tydelig avklarte rammene man gir slipp på i det utvidede kulturfeltet. Den kompleksiteten i samarbeidsformer som oppstår, fanges etter min mening ikke opp av den fastlåste debatten om kunstens bidrag og samarbeid som kulturturnering. Forventningene er preget av at man kommer fra ulike felt, og det pågår en kontinuerlig kamp om definisjonsmakt.

Marianne Darlén Solhaugstrand forteller at Idrettsfestivalen hele tiden hadde et eget kulturprogram som ACSS ikke var en del av, her hadde de opptredener, musikk o.l.

– Vi hadde avtale om å gjøre kunst som foregikk som en del av idretten og derfor ikke konkurrerte med deres eget kulturprogram som foregikk i pausene og på ettermiddagen.

Hun forteller at nå fortsetter arrangementet som før, men uten det ekstra fortolkningslaget som kunsten utgjorde i arrangementet.

– Men i nysatsningen Arctic Race of Norway har de latt seg inspirere av kunst-

en som ble vist på Andørja, og til årets sykkeløp ba de for eksempel folk male sykler i sterke farger og stille langs løypa, en ide som hadde direkte utløp fra den finske kunstneren Paivi Laaksos bidrag til ACSS i 2010.

Marianne Darlén Solhaugstrand forteller at Arctic race of Norway nylig har fått et løfte fra den sittende regjeringen om fremtidig statlig finansiering. Kunstens strategiske rolle i lanseringen av dette internasjonale sykkelrittet danner også et viktig bakteppe for lesningen av boka. I forhandlingene med blant annet Tour de France og fylkeskommunene nordpå fungete kunstelementet som et innovativt og spennende argument for samarbeid, men det er ofte slik med kunst, at når den går i samarbeid med andre arrangementer eller næringer, så tas gevinsten ut i et annet ledd. Det er ikke nødvendigvis sånn at selv om kunst skaper innovasjon så kommer godene tilbake til kunsten, Marianne Darlén Solhaugstrand tror dessverre dette er noe mange kunstnere vil erfare, og at det er et moment som er viktig å ta med seg videre i debatten.

Sten Nilsen

Fra Päivi Laaskos *Sportperformance til Ære for Sykler og Fiskekonger*. Foto: Steve Nilsen